

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2025. № 12.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.12.111>

УДК 339.543:004.738.5

О. І. Бала,

к. е. н., доцент, доцент кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва, Національний університет «Львівська політехніка»

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4972-0829>

М. І. Тарнавський,

к. е. н., доцент кафедри загальновійськової підготовки, Національний університет «Львівська політехніка»

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1660-0492>

Д. А. Шиверський,

аспірант, Національний університет «Львівська політехніка»

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0004-5350-5165>

МИТНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІМПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СПОЖИВАЧІВ ЦИФРОВИХ ПРОДУКТІВ ІТ-ПІДПРИЄМСТВ

O. Bala,

*PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Management and International Entrepreneurship,
Lviv Polytechnic National University*

M. Tarnavskyi,

PhD in Economics, Associate Professor of the Department of General Military Training, Lviv Polytechnic National University

D. Shyverskyi,

Postgraduate student, Lviv Polytechnic National University

CUSTOMS REGULATION OF IMPORT ACTIVITIES OF CONSUMERS OF DIGITAL PRODUCTS OF IT ENTERPRISES

У статті досліджено особливості митного регулювання імпортої діяльності, пов'язаної зі споживанням цифрових продуктів ІТ-підприємств у сучасних умовах глобальної цифровізації. Показано, що стрімке розширення ринку цифрових сервісів, програмного забезпечення, хмарних технологій та електронного контенту змінює традиційні підходи до митного контролю та потребує оновлення нормативно-правових механізмів. Акцентовано на специфіці імпорту нематеріальних активів, що не проходять через фізичний кордон, але створюють нові виклики для податкової та митної політики держави. Розкрито проблемні аспекти класифікації цифрових продуктів, визначення митної вартості, ідентифікації виду транскордонних послуг та їх правильного відображення у зовнішньоекономічній діяльності ІТ-сектору.

Проаналізовано європейські та міжнародні підходи до регулювання імпорту цифрових продуктів, включно з практикою Митного кодексу ЄС та рекомендаціями Світової організації торгівлі щодо електронної комерції. Визначено ключові тенденції розвитку регуляторної політики, що полягають у поступовому переході до гармонізації цифрових митних процедур, запровадженні електронної взаємодії між учасниками ринку та модернізації механізмів контролю за операціями з цифровими товарами і сервісами. Окрему увагу приділено впливу таких процесів на діяльність ІТ-підприємств та споживачів їх цифрової продукції.

Узагальнено напрями вдосконалення національної системи митного регулювання, зокрема модернізацію класифікаційних підходів, удосконалення нормативної бази, підвищення прозорості процедур декларування та посилення інтеграції з міжнародними стандартами. Зроблено висновок, що адаптація митної політики до реалій цифрової економіки є важливою умовою забезпечення конкурентоспроможності ІТ-сектору, стимулювання інноваційного розвитку та підвищення ефективності транскордонного обміну цифровими продуктами.

The article examines the features of customs regulation of import activities related to the consumption of digital products of IT enterprises in modern conditions of global digitalization. It is shown that the rapid expansion of the market of digital services, software, cloud technologies and electronic content changes traditional approaches to customs control and requires updating regulatory and legal mechanisms. The emphasis is on the specifics of the import of intangible assets that do not cross the physical border, but create new challenges for the tax and customs policy of the state. The problematic aspects of the classification of digital products, determination of customs value, identification of the type of cross-border services and their correct reflection in the foreign economic activity of the IT sector are revealed. European and international approaches to the regulation of the import of digital products are analyzed, including the practice of the EU Customs Code and the recommendations of the World Trade Organization on e-commerce. Key trends in the development of regulatory policy are identified, which consist in a gradual transition to the harmonization of digital customs procedures, the introduction of electronic interaction between market participants and the modernization of mechanisms for controlling transactions with digital goods and services. Special attention is paid to the impact of such processes on the activities of IT enterprises and consumers of their digital products.

The directions for improving the national customs regulation system are summarized, in particular, the modernization of classification approaches, improvement of the regulatory framework, increasing the transparency of declaration procedures and strengthening integration with international standards. It is concluded that the adaptation of customs policy to the realities of the digital economy is an important condition for ensuring the competitiveness of the IT sector, stimulating innovative development and increasing the efficiency of cross-border exchange of digital products.

Ключові слова: митне регулювання, імпорт цифрових продуктів, IT-підприємства, цифрові сервіси, програмне забезпечення, транскордонна електронна комерція, митна вартість, цифрова економіка, міжнародне торговельне право.

Keywords: customs regulation, import of digital products, IT companies, digital services, software, cross-border e-commerce, customs value, digital economy, international trade law.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Стрімка цифровізація економіки зумовила суттєве розширення обсягів імпорту цифрових продуктів, що споживаються як фізичними, так і корпоративними клієнтами IT-підприємств. На відміну від традиційних товарів, цифрові продукти мають нематеріальний характер, що ускладнює їх класифікацію, визначення митної вартості та встановлення правового режиму під час переміщення через митний кордон. В Україні досі відсутні цілісні підходи до регулювання операцій з цифровими сервісами, хмарними рішеннями, цифровим контентом та ліцензійним програмним забезпеченням, що породжує різночитання норм, правові колізії та ризики недоотримання державою доходів від зовнішньоекономічної діяльності. Крім того, міжнародні практики у сфері регулювання цифрової торгівлі активно розвиваються, що потребує від України гармонізації власного законодавства з європейськими та світовими стандартами. Таким чином, дослідження митного регулювання імпортової діяльності споживачів цифрових продуктів IT-підприємств є актуальною науковою та практичною проблемою, вирішення якої впливає на конкурентоспроможність країни в умовах глобальної цифрової економіки. Разом із цим, відсутність чітких методичних рекомендацій щодо визначення митного режиму для різних типів цифрових продуктів, від ліцензійного програмного забезпечення до SaaS-, PaaS- та IaaS-рішень, це створює значні труднощі для учасників зовнішньоекономічної діяльності.

Нерегламентованість процедур декларування цифрового контенту призводить до неоднозначного трактування операцій митними органами, що ускладнює ведення бізнесу та стримує розвиток цифрових екосистем. У таких умовах виникає потреба у формуванні сучасної концепції митного регулювання, здатної забезпечити баланс між фіскальними інтересами держави та стимулюванням інноваційної активності ІТ-сектору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасний розвиток цифрової економіки, стрімке поширення електронної торгівлі та глобальна трансформація митних процедур зумовили активізацію наукових досліджень, присвячених регулюванню міжнародної торгівлі та митного оформлення в умовах цифровізації. У вітчизняній науковій літературі сформувалася низка підходів до аналізу митної політики, її правових, організаційних та технологічних аспектів.

По-перше, В. К. Гіжевський та В. В. Бабенко подають ґрунтовний історичний огляд становлення та розвитку системи митного регулювання в Україні. Їхні праці висвітлюють еволюцію митної політики, окреслюють сучасні проблеми та визначають напрями необхідних реформ [3].

По-друге, А. Бабюк зосереджується на правових аспектах митної справи, що є ключовим для розуміння нормативно-правової основи митного регулювання. Автор детально аналізує законодавчі механізми, які визначають порядок здійснення митних процедур [1].

Значну увагу впливу цифрових технологій на митну та логістичну діяльність приділяють Н. Резнік та С. Вербівський [8]. Вони досліджують, як інформатизація та автоматизація змінюють підхід до імпорту, зокрема цифрових і ІТ-продуктів, що робить їхні висновки особливо актуальними в умовах динамічного розвитку електронної комерції.

У працях І. Сисоліна, Л. Кононенко, Н. Сисоліна, Н.П. розкрито сучасні виклики, що постають перед митною системою України. Автори аналізують потенційні напрями вдосконалення митного адміністрування, включно з

модернізацією інфраструктури, впровадженням цифрових інструментів та автоматизацією процедур [4].

Дослідження Н. Рудик, А. Славкової та К. Захожай спрямовані на аналіз впливу митного регулювання на зовнішньоекономічну діяльність в умовах політичних, економічних та структурних змін. Їхні роботи дозволяють зрозуміти, як трансформаційні процеси та зовнішні виклики впливають на імпорتنу політику держави [9].

Окремо варто відзначити внесок Л. А. Сарана, який досліджує нормативно-програмне середовище формування митної політики. Його підхід допомагає оцінити роль державних стратегічних документів та законодавчих ініціатив у розвитку системи митного регулювання [10].

Узагальнюючи викладене, можна зазначити, що вітчизняні науковці формують комплексне бачення модернізації митного регулювання в умовах цифрової трансформації. Їхні дослідження доповнюють одне одного, охоплюючи історичні, правові, організаційні та технологічні аспекти розвитку митної системи. Такий науковий доробок створює підґрунтя для подальшого удосконалення митної політики та адаптації її до викликів сучасної цифрової економіки.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є комплексне дослідження особливостей митного регулювання імпорتنих операцій у сфері цифрових продуктів та технологічних сервісів, а також визначення напрямів удосконалення нормативно-правових та інституційних механізмів у контексті європейської інтеграції та цифрової трансформації публічного управління. У межах мети передбачається: проаналізувати чинне митне законодавство щодо імпорту цифрової продукції; виявити ключові проблеми, пов'язані з класифікацією, оподаткуванням та контролем таких операцій; узагальнити європейський досвід регулювання цифрової торгівлі; запропонувати практичні рекомендації щодо адаптації національної митної політики до вимог цифрової економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток цифрової економіки зумовив появу нового типу товарообігу, у межах якого значну частку становлять цифрові продукти, що передаються у нематеріальній формі. Для митної системи це означає трансформацію підходів до регуляторних процедур, адже традиційні методи контролю, спрямовані на фізичне переміщення товарів через кордон, стають недостатніми. Цифрові продукти, це програмне забезпечення, хмарні сервіси, цифровий контент, технологічні онлайн-рішення, не мають фізичної форми та надходять споживачу через електронні канали, що ускладнює застосування класичного митного інструментарію. У цьому контексті постає необхідність у переосмисленні понять «товар», «митна вартість», «імпорт» та «експорт» з урахуванням особливостей цифрової взаємодії [11-12]. Однією з ключових проблем є класифікація цифрових продуктів для цілей митного регулювання. Діючі норми Митного кодексу України не містять окремого розділу, присвяченого цифровим товарам або електронним послугам, що призводить до неоднозначності трактувань при визначенні коду УКТ ЗЕД, митних режимів та ставок оподаткування. Особливо складною є ситуація з імпортом ліцензійного програмного забезпечення, яке може одночасно мати ознаки товару, послуги або нематеріального активу. Аналогічні труднощі виникають при оформленні транскордонних операцій з SaaS-, PaaS- та IaaS-рішеннями, де предметом договору є право доступу до віддалених сервісів, а не їх матеріальне постачання.

Важливим аспектом є визначення митної вартості цифрового продукту. З огляду на нематеріальний характер таких операцій, класичні методи оцінювання, засновані на фізичних характеристиках чи транспортних витратах, не застосовуються. Це актуалізує потребу у розробленні спеціальних методичних підходів, зокрема використання показників вартості ліцензії, абонентської плати, умов доступу до сервісу або строку використання цифрового продукту. Недосконалість таких підходів породжує ризики недоотримання державою доходів та створює можливості для

зловживань у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Досвід Європейського Союзу демонструє важливість переходу до гнучких електронних механізмів регулювання. У країнах ЄС активно застосовуються цифрові митні системи, автоматизований обмін даними між суб'єктами, електронна ідентифікація та верифікація операцій з цифровими продуктами [2;6]. Систематичне оновлення правил у сфері електронної комерції та цифрових послуг дозволяє забезпечувати прозорість імпорتنих транзакцій і водночас стимулювати розвиток інновацій. Використання рекомендацій СОТ щодо цифрової торгівлі дозволяє оптимізувати облік та класифікацію нематеріальних операцій, що є корисним орієнтиром для модернізації українського законодавства.

Для України імпорт цифрових продуктів має стратегічне значення, оскільки значна частина ІТ-підприємств працює у моделі споживання іноземних технологічних рішень і сервісів, що інтегруються у національні бізнес-процеси [5]. Недостатня регламентованість митних процедур створює адміністративні бар'єри, уповільнює розвиток інноваційного середовища та перешкоджає гармонізації української правової бази з нормами ЄС. З огляду на це, актуальним є формування комплексного підходу до регулювання імпорту цифрових продуктів, який враховуватиме інтереси держави, бізнесу та кінцевих споживачів [7].

Таким чином, модернізація митного регулювання у сфері цифрової продукції має ґрунтуватися на кількох ключових засадах: уточненні класифікаційних ознак цифрових продуктів, розробленні спеціальних методів оцінювання їх митної вартості, впровадженні електронних процедур декларування, інтеграції з міжнародними цифровими стандартами та створенні сприятливого нормативного середовища для діяльності ІТ-підприємств. Комплексна трансформація митної політики дозволить забезпечити прозорість імпорتنих операцій, покращити інвестиційний клімат та сприяти розвитку цифрової економіки України.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. У результаті проведеного дослідження встановлено, що митне регулювання імпортової діяльності споживачів цифрових продуктів ІТ-підприємств є складним і багатоплановим процесом, який потребує адаптації традиційних митних процедур до умов цифрової економіки. З'ясовано, що ключовими проблемами є: відсутність чіткої класифікації цифрових продуктів для цілей митного контролю, труднощі визначення митної вартості нематеріальних активів, а також недостатнє врегулювання транскордонних операцій з ліцензійним програмним забезпеченням і хмарними сервісами.

Проаналізований європейський та міжнародний досвід показує ефективність застосування цифрових технологій у митних процедурах, автоматизованих систем обміну даними та гармонізованих стандартів для e-commerce. Такий підхід забезпечує прозорість імпортних операцій, зменшує ризики порушень і стимулює розвиток інноваційного середовища.

Впровадження таких заходів сприятиме підвищенню ефективності митного контролю, забезпеченню фінансової стабільності держави та розвитку цифрової економіки, створюючи умови для прозорого і безпечного імпорту цифрових продуктів ІТ-підприємств.

Література

1. Бабюк, А. М. Правове регулювання митної справи в Україні. *Актуальні проблеми держави і права* : зб. наук. пр. Вип. 89. Одеса : Гельветика, 2021. – С. 3-7.
2. Грабинський, І.М. Українець, Л.А. (2024), Еволюція цифровізації міжнародних економічних відносин. *Економіка та суспільство*. Випуск. 70. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-70-94>
3. Гіжевський В.К. Бабенко В.В. Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні: Історія і сучасність. *Вчені записки Університету «КРОК»*. - 2019. - № 4(56). - С. 34-40. <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2019-56-34-40>

4. Сисоліна, І. П. Кононенко, Л. В. Сисоліна, Н.П. (2024). Митне оформлення вантажів в умовах цифровізації: проблеми та перспективи. *Економіка та суспільство*. № 66. – С. 1-6.

5. Осадчук В. Є. (2025), Інституційне забезпечення регулювання міжнародної цифрової торгівлі на сучасному етапі. *Collection of Scientific Papers" Scientific Notes"*, (37 (4)), 222-237.

6. Прохорова, М. Е. Баб'яр, І. О. (2025). Роль цифрових технологій в управлінні зовнішньою торгівлею України: виклики та перспективи для міжнародного бізнесу. *Сталий розвиток економіки*, (4 (55), 529-536. <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-55-71>

7. Москалик Р., Балашова Б. (2023). Тенденції цифрової трансформації у світовій економіці. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. № 131. С. 42-55. DOI: [https://doi.org/10.31617/3.2023\(131\)03](https://doi.org/10.31617/3.2023(131)03)

8. Резнік, Н., & Вербівський, С. (2022). Митне регулювання логістичних процесів в умовах цифровізації. *Молодий вчений*, 12 (112), 117-121. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-12-112-21>

9. Рудик, Н. В. Славкова А. А., Захожай К. В. Вплив митного регулювання на зовнішньоекономічну діяльність в умовах кризових потрясінь. *Бізнес Інформ*. 2025. – № 1. – С. 208-219. <https://ir.kneu.edu.ua/handle/2010/50419>

10. Сарана, Л. А. (2024). Вплив цифровізації на митну та податкову політику України. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*, (14). <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-14-08-02>

11. Криштанович М. Ф., Лапичак Н. І. Сучасні стандарти якості продукції: особливості державної політики підвищення безпеки. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. Том 35 (74) № 2, 2024. - С. 73-78.

12. Sylkin, O., Kryshchanovych, M., Bekh, Y., & Riabeka, O. (2020). Методика оцінки фінансової безпеки ІТ підприємств. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*, 42(3), 391-398. <https://doi.org/10.15544/mts.2020.39>

References

1. Babyuk, A.M. (2021), "Legal regulation of customs affairs in Ukraine", *Current problems of the state and law: collection of scientific works*, vol. 89, pp. 3-7.
2. Grabynsky, I.M. and Ukrainets, L.A. (2024), "Evolution of digitalization of international economic relations", *Economy and society*, vol. 70.
3. Gizhevsky, V.K. and Babenko, V.V. (2019), "Customs regulation of foreign economic activity in Ukraine: History and present", *Academic notes of the University "KROK"*, vol. 4(56), pp. 34-40.
4. Sysolina, I.P. Kononenko, L.V. and Sysolina, N.P. (2024), "Customs clearance of goods in the conditions of digitalization: problems and prospects", *Economy and society*, vol. 66, pp. 1-6.
5. Osadchuk, V. (2024). "Institutional support for the regulation of international digital trade at the present stage", *Collection of Scientific Papers" Scientific Notes"*, vol. 37 (4), pp. 222-237.
6. Prokhorova, M.E. and Babyar, I.O. (2025), "The role of digital technologies in the management of foreign trade of Ukraine: challenges and prospects for international business", *Sustainable Development of Economy*, vol. 4 (55), pp. 529-536.
7. Moskalik, R. and Balashova, B. (2023), "Trends of digital transformation in the world economy", *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo – Foreign Trade: Economics, Finance, Law*, vol. 131, pp. 42-55.
8. Reznik, N. and Verbivskyi, S. (2022), "Customs regulation of logistics processes in the context of digitalization", *Young Scientist*, vol. 12 (112), pp. 117-121.
9. Rudyk, N.V. Slavkova A.A. and Zakhozhai K.V. (2025). "The impact of customs regulation on foreign economic activity in times of crisis", *Business Inform*, vol. 1, pp. 208-219.

10. Sarana, L.A. (2024). "The impact of digitalization on the customs and tax policy of Ukraine", *Problems of modern transformations. Series: economics and management*, vol. 14.

11. Kryshchanovych, M.F. and Lapychak, N.I. (2024). "Modern standards of product quality: features of the state policy of increasing safety", *Scientific notes of the V.I. Vernadsky TNU. Series: Public management and administration*, vol. 35 (74), no. 2, pp. 73-78.

12. Sylkin, O. Kryshchanovych, M. Bekh, Y. and Riabeka, O. (2020). "Methodology of forming model for assessing the level financial security", *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*, vol. 42(3), pp. 391-398.

Стаття надійшла до редакції 06.12.2025 р.